voorafgaande zorgplanning

DE CORRECTE VOORAFGAANDE WILSVERKLARINGEN

een samenwerking van

Volksgezondheid Veiligheid van de Voedselketen Leefmilieu

EIF behoort tot w.e.m.m.e.l. expertisecentrum "Waardig Levenseinde" br.e.l. Brusselse Expertise Levenseinde

Frank Vandenbroucke, Minister van Sociale Zaken en Volksgezondheid

De dood, ons overlijden, we spreken er niet graag over. Nochtans staat het voor iedereen van bij geboorte vast. Alsof erover zwijgen betekent dat het ons misschien niet zal overkomen. Net zoals wij allemaal kunnen kiezen hoe we behandeld willen worden als we ziek zijn, kunnen wij ook allemaal kiezen hoe we behandeld willen worden op het einde van ons leven. Dat kan op voorhand vastgelegd worden via voorafgaande wilsverklaringen. En ook al praten we niet graag over de dood, niemand kan de toekomst voorspellen en niemand kan garanderen dat we op het einde van ons leven nog steeds zeer heldere, bewuste keuzes kunnen maken over hoe we willen sterven.

Als minister van Volksgezondheid vind ik het belangrijk dat we niet alleen zorgen voor kwaliteit van onze behandelingen, maar ook kwaliteit geven aan het levenseinde. Correcte, verstaanbare en objectieve informatie geven aan patiënten, hoe moeilijk de boodschap ook is, is hierbij van cruciaal belang. Een gesprek op voorhand kan veel verdriet besparen, voor de patiënt zelf, maar ook voor de naasten.

Het is belangrijk om duidelijke afspraken te maken over de ondersteuning en de begeleiding die we wensen in de aanloop naar ons levenseinde. Zoiets doe je uiteraard niet in een-twee-drie; dit is een dynamisch proces van voortdurende reflectie, waarbij we in dialoog treden met onze omgeving over de zorg die we wensen en verwachten op het einde van ons leven. Door tijdig duidelijke afspraken te maken, vermijden we ook dat anderen moeilijke beslissingen moeten nemen in onze plaats. Op deze manier kunnen onze naasten er zijn voor ons, als we ooit in een situatie komen waarin we niet meer kunnen communiceren of wilsonbekwaam zijn geworden.

Cruciaal is ook om die informatie op te laten nemen in het medisch dossier. Want dit garandeert dat de zorgverleners die ons zullen behandelen en begeleiden tijdens die laatste dagen, effectief op de hoogte zijn van onze wensen en verwachtingen en er rekening mee kunnen houden.

Deze brochure met de verschillende mogelijke voorafgaande wilsverklaringen kan het gesprek over het levenseinde begeleiden en concreet maken. De vijf voorafgaande wilsverklaringen worden helder toegelicht, en alle relevante documenten die patiënten kunnen ondersteunen in het maken van keuzes rond het levenseinde zijn eraan toegevoegd. Ik vestig ook graag de aandacht op een recente wijziging in de wet euthanasie: de wilsverklaringen die vóór 2 april 2020 werden opgesteld, zijn slechts 5 jaar geldig. Zij dienen nog een laatste maal herbevestigd te worden en gelden dan levenslang.

Ik maak van de gelegenheid gebruik om LEIF (LevensEinde InformatieForum) en hun talloze vrijwilligers te bedanken voor hun inzet om patiënten, naasten en hulpverleners te begeleiden en ondersteuning te bieden in deze belangrijke fase in ieders leven. Het begin van het leven wordt uitgebreid gevierd, dankzij jullie ondersteuning kunnen veel mensen ook op een waardige manier afscheid nemen van het leven.

Toelichting bij de voorafgaande wilsverklaringen

Er bestaan in België 5 wilsverklaringen waarmee je aan 'voorafgaande zorgplanning' kan doen. Zo kan men later met je wil rekening houden wanneer je je niet langer kan uitdrukken. Indien je nog wel wilsbekwaam bent, heb je deze wilsverklaringen uiteraard (nog) niet nodig: het volstaat dan om mondeling mee te delen wat je nog wel of niet meer wil.

In deze brochure zitten 4 van de 5 voorafgaande wilsverklaringen waarin je de omstandigheden van je levenseinde zelf mee kan bepalen:

– **1** – de 'negatieve' wilsverklaring: p. 4

– **2** – de wilsverklaring euthanasie: p. 8

– **3** – de laatste wilsbeschikking: p. 12

– **4** – verklaring voor donatie lichaamsmateriaal: p. 16

Naast elk van deze vier voorafgaande wilsverklaringen staat een korte, praktische toelichting.

De 5de wilsverklaring (– **5** –) betreft de lichaamsschenking aan de wetenschap. Hiertoe dien je een handgeschreven document (een testament) op te stellen waarin je een universiteit naar keuze aanduidt die aanspraak kan maken op je lichaam. Het is aangewezen om je voorafgaand te informeren bij de desbetreffende dienst van de universiteit. De contactgegevens staan in deze brochure op p. 19 onder: "Lichaam schenken aan de wetenschap: lijst van de universiteiten".

Het staat iedereen vrij om (een aantal van) deze voorafgaande wilsverklaringen op te stellen. Alle voorafgaande wilsverklaringen zijn rechtsgeldige documenten. Drie van de vijf voorafgaande wilsverklaringen (wilsverklaring euthanasie, laatste wilsbeschikking en donatie lichaamsmateriaal) kunnen ook geregistreerd worden bij de gemeente. Dit is echter niet verplicht: de documenten zijn op zichzelf rechtsgeldig, maar het is een bijkomende (en kosteloze) manier om de wilsverklaringen bekend te maken. Alle voorafgaande wilsverklaringen blijven onbeperkt van kracht en dit geldt ook voor elke wilsverklaring inzake euthanasie die werd opgesteld of herbevestigd na 2 april 2020.

Opgelet: wilsverklaringen inzake euthanasie die werden opgesteld vóór 2 april 2020 blijven slechts 5 jaar geldig en dienen nog eenmaal herbevestigd te worden.

Het is meestal nuttig om deze wilsverklaringen in overleg met een arts/zorgverlener in te vullen.

Dezelfde wilsverklaringen en bijkomende informatie zijn ook terug te vinden op www.leif.be. De wilsverklaringen kunnen hier ook gedownload worden.

Vanaf pagina 21 vind je meer uitgebreide informatie, niet alleen rond voorafgaande wilsverklaringen maar ook voor mensen die nu ongeneeslijk ziek zijn.

-1- Hoe een voorafgaande negatieve wilsverklaring opstellen?

Je vermeldt je naam, voornaam, adres en Rijksregisternummer. Door de combinatie van deze gegevens kan er geen twijfel zijn over je identiteit.

Deze negatieve wilsverklaring is van toepassing bij een toestand van blijvende wilsonbekwaamheid (door bv. dementie, hersenbloeding, hersentumor, …).

Hiermee laat je weten dat wanneer een behandeling/onderzoek wordt opgestart, deze geen levensverlengend doel mag hebben. Ze mag uitsluitend het comfort dienen (bv. pijnbehandeling, wondverzorging,…).

Hier kan je persoonlijke nota's toevoegen, bv. specifiëren in welke situatie de richtlijnen van toepassing zijn of nadrukkelijk omschrijven welke behandelingen je weigert (bv. kunstmatige toediening van vocht en voedsel, nierdialyse, antibiotica, kunstmatige beademing, bestraling, chemotherapie, opname op intensieve zorg, transfer naar een ziekenhuis...) Het is niet verplicht dit kader in te vullen. Je kan je ook akkoord verklaren met de algemene formulering boven het kader.

Een – mogelijk onbedoeld – gevolg van een negatieve wilsverklaring is dat je orgaandonatie onmogelijk maakt: door het weigeren van levensverlengende behandelingen kan de kwaliteit van de organen aangetast raken, bv. doordat de bloedcirculatie of zuurstoftoevoer is verslechterd. Indien je toch de mogelijkheid tot orgaandonatie wil behouden is het noodzakelijk om deze paragraaf te bevestigen (aan te kruisen).

Een vertegenwoordiger is de persoon die namens de verzoeker handelt wanneer deze niet langer zijn wil kan uitdrukken. Bij het aanduiden van meerdere vertegenwoordigers geef je de volgorde aan waarin ze optreden. Als er geen vertegenwoordiger werd aangeduid (of niet beschikbaar is), dan bepaalt de patiëntenrechtenwet de volgorde van de personen die als vertegenwoordiger op de naleving van de wilsverklaring kunnen toezien: de bewindvoerder over de persoon (indien deze werd aangesteld) → samenwonende partner → meerderjarig kind → ouder → meerderjarige broer of zus → behandelend team.

Wat doe je met je ingevulde negatieve wilsverklaring?

Registratie is niet mogelijk.

Bezorg een exemplaar aan je huisarts en/of andere behandelende arts(en), aan je vertegenwoordiger(s) en/of belangrijke naasten. Dit mogen kopies zijn, wel met originele handtekeningen.

Negatieve wilsverklaring

Weigeren van (be)handelingen/onderzoeken, geldig bij een onomkeerbare toestand van wilsonbekwaamheid

Naam en voornaam .....

Adres .....

.....

Rijksregisternummer .....

Indien ik blijvend wilsonbekwaam ben geworden, wil ik geen levensverlengende (be)handeling maar enkel comfortzorg. Ik wil geen onderzoeken meer tenzij ze mijn comfort zouden kunnen verbeteren.

Persoonlijke toelichting *- optioneel*

.....

.....

.....

.....

Mag de behandeling verdergezet worden in functie van orgaandonatie. O ja O nee

De eventueel aangeduide vertegenwoordiger(s):

Deze duid ik aan om mijn wensen en rechten te doen gelden, indien ik er zelf niet meer toe in staat ben:

1. Naam en voornaam .....
   Adres .....
   .....
   Rijksregisternummer .....
   Telefoonnummer(s) .....
   Geboortedatum en -plaats .....
   Eventuele graad van verwantschap .....

Ik wens een tweede vertegenwoordiger aan te duiden die optreedt bij afwezigheid van de eerste:

2. Naam en voornaam .....
   Adres .....
   .....
   Rijksregisternummer .....
   Telefoonnummer(s) .....
   Geboortedatum en -plaats .....
   Eventuele graad van verwantschap .....

Fysieke onmogelijkheid:

De verzoeker is niet in staat de wilsverklaring zelf te schrijven.
De reden waarom de verzoeker fysiek blijvend niet in staat is deze negatieve wilsverklaring te schrijven en te ondertekenen is de volgende: .....
.....
.....

De heer/ mevrouw .....
werd aangewezen om deze negatieve wilsverklaring schriftelijk vast te leggen.

De persoonlijke gegevens van de vernoemde persoon zijn de volgende:
Adres .....
.....
Rijksregisternummer .....
Telefoonnummer(s) .....
Geboortedatum en -plaats .....
Eventuele graad van verwantschap .....

Deze verklaring is opgemaakt in .... ondertekende exemplaren die worden bewaard:
.....
.....
.....

Gedaan te .....
op .....

Datum en handtekening van de verzoeker:
.....

Datum en handtekening van de aangewezen persoon die de wilsverklaring heeft opgesteld in plaats van de verzoeker:
.....

Datum en handtekening van de vertegenwoordiger(s):
.....

Facultatief:
De behandelend arts bevestigt door ondertekening de wilsbekwaamheid van de verzoeker:
.....

Handtekening, datum, en stempel

Indien je lichamelijk niet in staat bent (bv. door verlamming, blindheid,…) om de wilsverklaring zelf op te stellen, kan je een opsteller aanduiden. In dat geval:

- verduidelijkt deze de precieze reden voor deze onmogelijkheid;
- is de opsteller een meerderjarig persoon; dit mag ook de vertegenwoordiger zijn;
- kan je dit eventueel laten attesteren door een behandelend arts.

Hier vermeld je het aantal originele* exemplaren van de wilsverklaring en hun bewaarplaats. Het is aangewezen om zelf een exemplaar te bewaren, een exemplaar te voorzien voor de vertegenwoordiger(s) en een exemplaar te overhandigen aan de behandelend arts(en) opdat zij het kunnen toevoegen aan je medisch dossier.

Om rechtsgeldig te zijn, moet de voorafgaande negatieve wilsverklaring gedateerd zijn en de handtekeningen van alle hierin vermelde personen bevatten.

Hier tekent de aangewezen persoon in jouw plaats wanneer je ten gevolge van een beperking het document niet zelf kan ondertekenen.

De arts die het document ondertekent, bevestigt dat je op weloverwogen wijze de negatieve wilsverklaring hebt opgesteld. Wilsbekwaamheid bij het opmaken is immers een grondvoorwaarde voor een geldige negatieve wilsverklaring. De bevestiging van de arts (hoewel niet verplicht) sluit eventuele twijfel hierover uit.

De negatieve wilsverklaring blijft onbeperkt geldig.

* Een origineel exemplaar hoeft niet helemaal met de hand te worden vervolledigd, maar is een exemplaar dat voorzien werd van authentieke handtekeningen.

-2- Hoe een voorafgaande wilsverklaring euthanasie invullen?

De wilsverklaring euthanasie is niet van toepassing bij dementie en andere vormen van wilsonbekwaamheid. De wet laat dat niet toe.

Je vermeldt je naam en voornaam en kiest de regel die overeenstemt met je wil:

! Eén van de vier regels moet verplicht geselecteerd worden: je schrapt dus de overige drie regels.

- het betreft een eerste verklaring, d.w.z. een initiële verklaring;
- een herbevestiging van de initiële verklaring, in dat geval de datum van de initiële verklaring vermelden;
- een wijziging van bepaalde gegevens in je initiële verklaring (getuige, vertrouwenspersoon, enz…), in dat geval de datum van de initiële verklaring vermelden;
- een intrekking van de initiële verklaring, in dat geval de datum van de initiële verklaring vermelden.

Door de combinatie van die gegevens kan er geen twijfel zijn over je identiteit.

Deze verplichte vermelding maakt het mogelijk te garanderen dat de wilsuitdrukking in het document vrij en bewust is opgesteld.

De wilsverklaring moet verplicht in aanwezigheid van twee meerderjarige getuigen worden opgemaakt. Door hun persoonlijke gegevens en handtekeningen toe te voegen, bevestigen ze dat de wilsverklaring vrij en bewust werd opgesteld.

! Eén van de twee getuigen mag geen materieel belang hebben bij het overlijden van de verzoeker, m.a.w. mag geen erfgenaam zijn.

Door de combinatie van die gegevens kan er geen twijfel zijn over de identiteit van de getuigen.

Wilsverklaring inzake euthanasie onbeperkt geldig in de tijd!

Op 2 april 2020 werd een wetswijziging goedgekeurd die gevolgen heeft voor de geldigheidsduur van de wilsverklaring:
Is je wilsverklaring opgesteld op 2 april 2020 of later? Dan blijft deze levenslang geldig.
Is je wilsverklaring opgesteld vóór 2 april 2020? Je wilsverklaring is slechts vijf jaar geldig en moet nog (een laatste keer) herbevestigd worden.

Wilsverklaring euthanasie
Enkel geldig bij onomkeerbaar coma

Rubriek I. Verplichte gegevens

A. Voorwerp van de wilsverklaring

De Heer/Mevrouw (*):.....(naam en voornaam)

(*) verzoekt dat voor het geval hij/zij (*) niet meer in staat is tot wilsuiting, een arts euthanasie toepast indien voldaan is aan de voorwaarden vastgesteld in de wet van 28 mei 2002 betreffende euthanasie

(*) herbevestigt de wilsverklaring tot euthanasie die werd opgesteld op (datum) :.....

(*) herziet de wilsverklaring tot euthanasie die werd opgesteld op (datum) : .....

(*) trekt de wilsverklaring tot euthanasie in, die werd opgesteld op (datum) : .....

(*) schrappen wat niet past

B. Persoonlijke gegevens van de verzoeker

Mijn persoonlijke gegevens zijn de volgende :

- hoofdverblijfplaats : .....
- volledig adres : .....
- identificatienummer in het Rijksregister : .....
- geboorteplaats en geboortedatum : .....

C. Kenmerken van de wilsverklaring

Deze verklaring werd vrij en bewust afgelegd. Dit wordt onderschreven door de handtekening van de twee getuigen en in voorkomend geval van de vertrouwensperso(o)n(en).

Ik verwacht dat deze wilsverklaring wordt geëerbiedigd.

D. De getuigen

De getuigen ten overstaan waarvan ik deze wilsverklaring afleg, zijn :

1) naam en voornaam : .....
   hoofdverblijfplaats : .....
   volledig adres : .....
   identificatienummer in het Rijksregister : .....
   telefoonnummer : .....
   geboortedatum en geboorteplaats : .....
   eventuele graad van verwantschap : .....

2) naam en voornaam : .....
   hoofdverblijfplaats : .....
   volledig adres : .....
   identificatienummer in het Rijksregister : .....
   telefoonnummer : .....
   geboortedatum en geboorteplaats : .....
   eventuele graad van verwantschap : .....

Rubriek II. Facultatieve gegevens

A. De eventuele aangewezen vertrouwensperso(o)n(en)

Als vertrouwensperso(o)n(en), waarvan ik wens dat hij/zij onmiddellijk op de hoogte wordt (worden) gebracht indien ik mij in een toestand bevind waarin de wilsverklaring van toepassing zou kunnen zijn en dat hij/zij tijdens de procedure wordt (worden) betrokken, wijs ik in volgorde van voorkeur aan:

1) naam en voornaam : .....
   hoofdverblijfplaats : .....
   volledig adres : .....
   identificatienummer in het Rijksregister : .....
   telefoonnummer : .....
   geboortedatum en geboorteplaats : .....
   eventuele graad van verwantschap : .....
2) naam en voornaam : .....
   hoofdverblijfplaats : .....
   volledig adres : .....
   identificatienummer in het Rijksregister : .....
   telefoonnummer : .....
   geboortedatum en geboorteplaats : .....
   eventuele graad van verwantschap : .....

B. Gegevens weer te geven door de persoon die fysiek blijvend niet in staat is een wilsverklaring op te stellen en te tekenen

De reden waarom ikzelf fysiek blijvend niet in staat ben deze wilsverklaring op te stellen en te ondertekenen is de volgende : .....

Als bewijs hiervan, voeg ik een medisch getuigschrift in bijlage.

Ik heb ..... (naam en voornaam) aangewezen om deze wilsverklaring schriftelijk vast te leggen.

De persoonlijke gegevens van voornoemde persoon zijn de volgende:

- hoofdverblijfplaats : .....
- volledig adres : .....
- identificatienummer in het Rijksregister : .....
- telefoonnummer : .....
- geboortedatum en geboorteplaats : .....
- eventuele graad van verwantschap : .....

Deze verklaring is opgemaakt in … (aantal) ondertekende exemplaren die worden bewaard (op een plaats of bij een persoon) :

.....

.....

Gedaan te .....

op .....

Verzoeker Of Opsteller (rubriek B)	Getuige 1	Getuige 2	Vertrouwenspersoon1	Vertrouwenspersoon2

Vermeld bij elk mandaat naam, datum en handtekening.

Je kan indien je dit wenst een of meerdere vertrouwenspersonen aanwijzen. De vertrouwenspersoon brengt de behandelende arts op de hoogte van je wil als je je in een toestand bevindt waarin de wilsverklaring voor euthanasie bij onomkeerbare coma van toepassing zou kunnen zijn.

! De behandelende arts van de patiënt, de geraadpleegde arts en de leden van het zorgteam mogen niet als vertrouwenspersoon worden aangewezen.

Door de combinatie van die gegevens kan er geen twijfel zijn over de identiteit van de eventuele vertrouwenspersonen.

Als je lichamelijk niet in staat bent om een voorafgaande wilsverklaring inzake euthanasie op te stellen, kan je een opsteller aanwijzen. In dat geval:

- verduidelijkt deze de precieze reden voor deze fysieke onmogelijkheid;
- moet een medisch getuigschrift als bewijs worden toegevoegd;
- kan door een combinatie van deze gegevens geen twijfel zijn over de identiteit van de opsteller.

! De opsteller is een meerderjarig persoon die geen materieel belang heeft bij het overlijden van de verzoeker.

Het aantal originele exemplaren van de wilsverklaring en de plaats van bewaring moet worden vermeld.

Om rechtsgeldig te zijn, moet de voorafgaande wilsverklaring inzake euthanasie gedateerd zijn en de plaats van opstelling en de originele handtekeningen van alle hierin vermelde personen bevatten.

! De wilsverklaring moet worden opgesteld in aanwezigheid van de getuigen en eventuele vertrouwenspersonen. Daarom moet de datum van ondertekening voor alle betrokkenen dezelfde zijn.

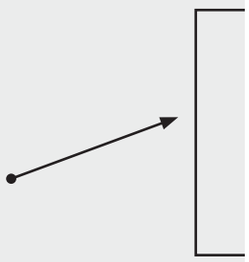
Wat doe je met je ingevulde wilsverklaring euthanasie?

Je kan je wilsverklaring (kosteloos) laten registreren via dienst bevolking of burgerzaken van je gemeente. Dit is niet verplicht maar een bijkomende manier om je wilsverklaring bekend te maken.

Bezorg een exemplaar aan je huisarts en/of andere behandelende arts(en), aan je vertrouwensperso(o)nen, getuigen en/of belangrijke naasten. Dit mogen kopies zijn, wel met originele handtekeningen.

-3- Hoe een laatste wilsbeschikking opstellen?

Je vermeldt je naam, voornaam, adres en Rijksregisternummer. Door de combinatie van deze gegevens kan er geen twijfel zijn over je identiteit.

Je kan de keuze voor je uitvaart officieel bekendmaken. Bij een overlijden gaat de gemeente na of de overledene een wilsverklaring heeft laten registreren. Als dit het geval is, moet de begrafenisondernemer de wens van de overledene respecteren.

Je kan aangeven:

- of je kiest voor een begrafenis of een crematie
- of je kiest voor een bijbegraving of bijzetting van de urne van de eerder overleden echtgenoot of persoon met wie je een feitelijk gezin vormde of kiest voor een gezamenlijke uitstrooiing van beide assen
- welke bestemming je wenst te geven aan de as na crematie
- of je je lichaam wilt afstaan aan de wetenschap
- volgens welke levensbeschouwing de eventuele uitvaartplechtigheid moet worden gehouden
- in welke gemeente je laatste rustplaats zal zijn (in België of in het buitenland)
- en of je een uitvaartcontract hebt.

Laatste wilsbeschikking
Uitvaart

Persoonsgegevens ***(vanaf de leeftijd van zestien jaar)***

Ondergetekende, ...

Rijksregisternummer: .....

Adres: .....

.....

(1) **verklaart** aan de ambtenaar van de burgerlijke stand van de stad/gemeente*

(2) **herziet de verklaring** inzake de wijze van teraardebestelling neergelegd in de stad/gemeente*

(3) **trekt de verklaring** inzake de wijze van teraardebestelling **in** neergelegd in de stad/gemeente*

..... op .....

*schrappen wat niet past

Begraving / Crematie

O 1. begraving van het stoffelijk overschot

O 2. crematie, gevolgd door begraving van de as binnen de omheining van de begraafplaats

O 3. crematie, gevolgd door uitstrooiing van de as op het daartoe bestemd perceel van de begraafplaats

O 4. crematie, gevolgd door de bijzetting van de as in het columbarium van de begraafplaats

O 5. crematie, gevolgd door uitstrooiing van de as in de Belgische territoriale zee

O 6. crematie, gevolgd door uitstrooiing van de as op een andere plaats dan de begraafplaats of de Belgische territoriale zee

O 7. crematie, gevolgd door begraving van de as op een andere plaats dan de begraafplaats

O 8. crematie, gevolgd door bewaring van de as op een andere plaats dan de begraafplaats

Ritueel van de uitvaartplechtigheid

O 9. uitvaartplechtigheid volgens de Katholieke Godsdienst

O 10. uitvaartplechtigheid volgens de Protestantse Godsdienst

O 11. uitvaartplechtigheid volgens de Anglicaanse Godsdienst

O 12. uitvaartplechtigheid volgens de Orthodoxe Godsdienst

O 13. uitvaartplechtigheid volgens de Joodse Godsdienst

O 14. uitvaartplechtigheid volgens de Islamitische Godsdienst

O 15. uitvaartplechtigheid volgens de Vrijzinnige Levensovertuiging

O 16. uitvaartplechtigheid volgens de Neutraal Filosofische Overtuiging

O 17. geen uitvaartplechtigheid

O 18. afstaan van het lichaam aan de wetenschap

Naam en voornamen van de eerder overleden echtgenoot of persoon met wie een feitelijk gezin gevormd werd : ……

O 19. begraven of bijgezet worden met de urne van de eerder overleden echtgenoot of persoon met wie de declarant een feitelijk gezin vormde

O 20. niet begraven of bijgezet worden met de urne van de eerder overleden echtgenoot of persoon met wie de declarant een feitelijk gezin vormde

O 21. gezamenlijk uitstrooien van de as van de declarant met de as van de eerder overleden echtgenoot of persoon met wie de declarant een feitelijk gezin vormde

O 22. niet gezamenlijk uitstrooien van de as van de declarant met de as van de eerder overleden echtgenoot of persoon met wie de declarant een feitelijk gezin vormde

O 23. naam van de gemeente en/of de deelgemeente ervan van begraving of de gemeente en/of de deelgemeente ervan waar de as begraven, bijgezet of uitgestrooid moet worden:

……

O 24. uitvaartcontract: naam van de maatschappij .....

contractnummer .....

datum van ondertekening .....

De inhoud van deze verklaring, die uit eigen wil opgemaakt werd, is mijn laatste wilsbeschikking inzake de wijze van teraardebestelling.

Opgemaakt te ....., **op** .....

Handtekening

Zeer gedetailleerde informatie over de verschillende keuzemogelijkheden vind je hier:

De laatste wilsbeschikking blijft onbeperkt geldig.

-4- Hoe een verklaring voor orgaan-, weefsel- en celdonatie invullen?

Het basisprincipe is dat organen en weefsel na overlijden kunnen worden weggenomen bij iedereen die zijn woonplaats in België heeft, behalve als vaststaat dat tegen een dergelijke wegneming verzet is geuit. Wanneer je expliciet je toestemming verleent, vermijd je dat je nabestaanden zich in emotionele omstandigheden in jouw naam snel dienen uit te spreken over je keuze. Daardoor gaan veel waardevolle organen, weefsels en cellen alsnog verloren.

Dit zijn de mogelijkheden:

Organen worden na overlijden weggenomen met als enige doel ze te transplanteren bij mensen die hierop wachten.

Weefsels en cellen (zoals bijvoorbeeld kraakbeen, aders, hartkleppen, oogweefsel of stamcellen) worden na overlijden weggenomen met als enige doel ze te transplanteren bij mensen die hierop wachten.

Hierbij zal na overlijden lichaamsmateriaal mogen worden weggenomen om geneesmiddelen te ontwikkelen, bijvoorbeeld voor innoverende therapieën.

Gedoneerd lichaamsmateriaal (organen, weefsels en cellen) wordt gebruikt voor wetenschappelijk onderzoek, zonder menselijke toepassing. Dit onderzoek is vaak essentieel om de zorg te blijven verbeteren. Het helpt onder meer om de kennis over het menselijk lichaam of over bepaalde ziekten te vergroten.

Let op: dit soort donatie is verschillend van het afstaan van het lichaam voor wetenschappelijk onderzoek en onderwijs dat wordt beheerd door faculteiten geneeskunde.

Voor wilsonbekwame minderjarigen of voor mensen die wegens hun geestestoestand niet in staat zijn hun wil kenbaar te maken geldt het volgende: de wettelijke vertegenwoordiger, de bewindvoerder (indien bevoegd) of – bij gebreke daarvan – de naaste verwant kan namens de persoon het verzet uitdrukken.

Let op: uitdrukkelijke toestemming geven middels een wilsverklaring behoort hier niet tot de mogelijkheden.

Als je je wil terzake wil laten registreren, kan je je nog steeds tot je gemeentebestuur wenden maar vanaf 1 juli 2020 kan je je eveneens laten registreren bij de huisarts of kan je dit zelf online regelen: www.mijngezondheid.be.

Let op: minderjarigen en personen die niet in staat zijn om hun wil zelfstandig uit te drukken, moeten zich altijd naar hun gemeentebestuur begeven.

Wilsverklaring betreffende het wegnemen van menselijk lichaamsmateriaal na overlijden[1]

Naam en voornamen: .....

Rijksregisternummer: .....

Indien toepasselijk, de vertegenwoordiger van degene voor wie het verzet of de intrekking ervan is geschied :

Naam en voornamen: .....

Rijksregisternummer: .....

Kwaliteit: .....

Orgaandonatie voor transplantatie

Organen die weggenomen worden na uw overlijden dienen voor transplantatie bij mensen die daarop wachten.

O Verzet
O Uitdrukkelijke toestemming
O Intrekking van een eerdere wilsverklaring

Donatie van menselijk lichaamsmateriaal voor transplantatie

Weefsels en cellen die wegnomen worden na uw overlijden dienen voor transplantatie bij mensen die daarop wachten.

O Verzet
O Uitdrukkelijke toestemming
O Intrekking van een eerdere wilsverklaring

Donatie van menselijk lichaamsmateriaal voor de vervaardiging van geneesmiddelen

Lichaamsmateriaal dat wegnomen wordt na uw overlijden zal dienen om geneesmiddelen aan te maken, bijvoorbeeld voor geavanceerde therapieën.

O Verzet
O Uitdrukkelijke toestemming
O Intrekking van een eerdere wilsverklaring

Donatie van menselijk lichaamsmateriaal voor onderzoek

Lichaamsmateriaal dat wegnomen wordt na overlijden zal gebruikt worden in kader van het wetenschappelijk onderzoek voor een uitgebreidere kennis van het menselijk lichaam of van bepaalde ziekten en om de zorg verder te verbeteren.

O Verzet
O Uitdrukkelijke toestemming
O Intrekking van een eerdere wilsverklaring

Opgemaakt te ....., op .....

Handtekening aanvrager/vertegenwoordiger

Handtekening en stempel gemeente

[1] Wettelijke basis: Koninklijk besluit van 9/02/2020 betreffende de registratie van wilsverklaringen over de wegneming van menselijk lichaamsmateriaal, met inbegrip van organen, na overlijden

Lichaam schenken aan de wetenschap: lijst van de universiteiten

Wanneer je je lichaam aan de wetenschap wil schenken, dien je een handgeschreven document (een testament) op te maken waarin je een universiteit van eigen keuze aanduidt die aanspraak kan maken op je lichaam. Het is aangewezen om je voorafgaand te informeren bij de betreffende dienst van de universiteit. Hierbij vind je de contactgegevens van de universiteiten.

Katholieke Universiteit Leuven – Campus Kortrijk

Groep Biomedische Wetenschappen Kulak

Etienne Sabbelaan 53
8500 Kortrijk
✆ 056/24.62.45
✉ kulak.anatomie@kuleuven.be

Katholieke Universiteit Leuven

Vesaliusinstituut - Vaardigheidscentrum Anatomie

Herestraat 49, ON1bis, bus 1031
3000 Leuven
✆ 016/37.37.77
✉ anatomie@kuleuven.be

Universiteit Hasselt – Campus Diepenbeek

Faculteit Geneeskunde en Levenswetenschappen – vakgroep anatomie

Agoralaan - gebouw D
3590 Diepenbeek
✆ 011/26.85.00
✉ kathleen.ungricht@uhasselt.be

Universiteit Antwerpen

Secretariaat Anatomie van de Mens en Embryologie

UA Campus Drie Eiken, Gebouw T - D.T. 001
Universiteitsplein 1
2610 Wilrijk
✆ 03/265.28.28
✉ secretariaat.anatomie@uantwerpen.be

Universiteit Gent

Vakgroep structuur en herstel van de mens Groep Anatomie en Embryologie

Campus UZ Gent UZP123
Corneel Heymanslaan 10
9000 Gent
✆ 09/332.51.92
✉ lichaamsafstand@ugent.be

Vrije Universiteit Brussel

Faculteit Geneeskunde en Farmacie

ARTE
Laarbeeklaan 103
1090 Brussel
✆ 02/477.43.17
✉ arte@vub.be

WWW.WILSVERKLARINGEN.BE
TEL 02/456 82 01

De juiste beslissingen nemen, zowel nú als voor later

De vzw LEIF is een open initiatief van mensen en verenigingen die streven naar een waardig levenseinde voor iedereen, waarbij respect voor de wil van de patiënt voorop staat.

Naast je (huis)arts kan je terecht op de LEIFlijn voor alle vragen rond palliatieve zorg, beslissingen bij het levenseinde (zoals palliatieve sedatie en euthanasie), uitklaren van complexe levenseindevragen, omgaan met rouw, betrekken van kinderen en jongeren bij palliatieve zorg, voorafgaande zorgplanning…

LEIFlijn: 078 15 11 55 - www.leif.be - info@leif.be

LEIFkaart: gratis aan te vragen via www.leif.be/leifkaart of met het formulier op de binnenkant van de achterzijde van dit LEIFplan.

Inleiding

Voor velen onder ons komt er een moment in het leven waarop we niet meer te genezen zijn, maar waarop er op medisch vlak nog wel wat kan gebeuren. Dat kunnen behandelingen zijn die ons langer laten leven. Het kunnen evengoed medische handelingen zijn die er vooral voor zorgen dat we pijnvrij zijn en een levenseinde zonder vermijdbare ellende tegemoet gaan. Het is dus belangrijk om na te denken over wat je wel of niet (meer) wilt.

Er zijn ook heel wat mensen die je hierin kunnen en willen ondersteunen. Eerst en vooral je arts. Maar ook andere zorgverleners in de (palliatieve) thuiszorg, medewerkers van het ziekenhuis of woonzorgcentrum. En vergeet vooral ook niet je familie of vrienden.

Het is vaak een hele geruststelling als je weet dat je arts en je naasten je grenzen en je wensen kennen en die geruststelling geldt ook voor hen. Door met hen te overleggen kan je niet alleen je huidige zorg plannen maar ook de zorg voor in de toekomst, wanneer je zelf niet meer aanspreekbaar zou zijn. Dit laatste heet ‘voorafgaande zorgplanning’. En door je beslissingen ook op papier te zetten onder de vorm van een voorafgaande schriftelijke ‘wilsverklaring’, neem je zelf de verantwoordelijkheid die anders op andere schouders moet rusten mocht jij later niet meer in staat zijn te beslissen.

Je kan pas goed beslissen wanneer je goed geïnformeerd bent

In België bestaan er sinds 2002 drie wetten die het levenseinde regelen: de Wet op de patiëntenrechten, de Wet inzake palliatieve zorg en de Euthanasiewet. Weinig mensen kenden de mogelijkheden van deze belangrijke wetten. Daarom werd in 2003 het expertisecentrum LevensEinde InformatieForum (LEIF) opgericht. LEIF wil iedereen zo goed mogelijk informeren met respect voor de wil van de patiënt. Daarom beschouwt LEIF alle mogelijke beslissingen als gelijkwaardig. Het is immers aan de patiënt om te kiezen. En indien die beslist om niet te kiezen, en het liever aan de (huis)arts of de familie overlaat, dan is dat ook een keuze.

De drie wetten

De wet op de patiëntenrechten bevat onder andere bepalingen inzake het recht op het weigeren van een behandeling en het opstellen van een voorafgaande ‘negatieve’ wilsverklaring.

De wet palliatieve zorg zorgt ervoor dat iedereen daar recht op heeft, ongeacht de levensverwachting en ongeacht of men nog actieve behandelingen krijgt.

De euthanasiewet laat een zelfgekozen levenseinde toe - uitgevoerd door een arts - mits er aan bepaalde voorwaarden is voldaan.

Wat doe je hiermee in de praktijk

Hieronder vind je de basisinformatie. Wil je nog meer weten, surf dan naar www.leif.be of bel naar de LEIFlijn (078 15 11 55).

1. Je wilt nú hulp

Dit zijn je patiëntenrechten

Je kan op elk moment behandelingen of onderzoeken weigeren of stopzetten. Zelfs als ze levensreddend zijn en zelfs als je deze behandelingen of onderzoeken eerder wél wilde. Dit is een fundamenteel (patiënten) recht.

Dit zijn je rechten op palliatieve zorg

Thuis heb je heel wat mogelijkheden voor palliatieve zorgondersteuning. Praat er zeker over met je (huis) arts. Zo kan je de ondersteuning inroepen van het Netwerk Palliatieve Zorg van je streek. De palliatief deskundige zal ondersteuning bieden op maat van je vraag als patiënt of naaste. Dat kan praktische ondersteuning zijn, zoals advies om pijn en ongemak onder controle te houden, maar evengoed emotionele ondersteuning, door bijvoorbeeld te luisteren naar al je vragen en bezorgdheden. De meeste teams werken ook met vrijwilligers, zodat je als mantelzorger in alle rust eens het huis uit kan, zonder dat de zieke alleen moet blijven.

Is er af en toe nood aan ondersteuning tijdens de dag, dan zijn er een aantal palliatieve dagcentra waar je terecht kan.

Ook als je in een woonzorgcentrum of in het ziekenhuis verblijft heb je recht op palliatieve zorg. Elk woonzorgcentrum en elk ziekenhuis heeft een beleid rond palliatieve zorg en ook een palliatief team. Je kan altijd de ondersteuning van dit team inroepen.

Sommige ziekenhuizen hebben daarnaast ook een palliatieve eenheid. Daar kan je terecht wanneer het thuis niet meer lukt en een acute ziekenhuisafdeling niet nodig is. Je krijgt er een goede ondersteuning in een meer huiselijke sfeer, vaak ook met ruimere bezoekuren.

Dit zijn je rechten bij een euthanasieverzoek

Je kan om euthanasie vragen in de laatste fase van je ziekte (de terminale fase) maar ook wanneer je nog niet terminaal ziek bent.

Je moet de vraag wel zélf, bij volle bewustzijn, kunnen stellen. En je moet ondraaglijk lijden door een ongeneeslijke aandoening die medisch uitzichtloos is.

• Je bent terminaal ziek en wilt nú euthanasie

Je lijdt bijvoorbeeld aan een vergevorderde kanker, hartfalen, het eindstadium van COPD (obstructief longlijden)...

Procedure:

Je bespreekt de vraag met je behandelende arts en bevestigt ze via een schriftelijk verzoek* (niet te verwarren met de voorafgaande wilsverklaring – zie p. 9).

Je arts contacteert een 2de arts (bv. een LEIFarts) die jou ondervraagt, controleert of je vraag aan alle voorwaarden van de wet voldoet en een verslag (een 'onafhankelijk advies') maakt.

Het tijdstip en de omstandigheden van de euthanasie worden afgesproken. Er is geen wachttijd.

• Je bent niet-terminaal, maar wél ongeneeslijk en je wilt nú euthanasie

Je lijdt bijvoorbeeld aan een volledige verlamming, een neurologische aandoening zoals multiple sclerose (MS), een psychiatrische ziekte zoals een bipolaire stoornis, het beginstadium van de ziekte van Alzheimer…

Procedure:

Je bespreekt de vraag met je behandelende arts en zet de vraag op papier via een schriftelijk verzoek*

(niet te verwarren met de voorafgaande wilsverklaring – zie p. 9).

Indien je arts bereid is te helpen contacteert hij een 2de arts én een 3de arts (bv. een LEIFarts) die jou ondervragen, controleren of je vraag aan alle voorwaarden van de wet voldoet en een verslag (een 'onafhankelijk advies') schrijven.

Het tijdstip en de omstandigheden van de euthanasie worden afgesproken. Er is een wachttijd van minimaal één maand tussen de datum van het schriftelijk verzoek en de uitvoering van de euthanasie.

Misschien wil je arts geen euthanasie toepassen, wat trouwens zijn recht is. Ofwel omdat hij vindt dat je vraag (nog) niet voldoet aan de wettelijke voorwaarden, ofwel omdat hij om persoonlijke of morele redenen geen euthanasie wil uitvoeren. Dat moet hij wél binnen de zeven dagen aan jou meedelen. Als je dat wilt, zeker wanneer je wel aan de voorwaarden voldoet maar de arts om persoonlijke redenen geen euthanasie wil uitvoeren, kan je van (huis)arts veranderen of bijkomend een andere (huis)arts inschakelen. De arts moet dan binnen de vier dagen jouw dossier aan deze (huis)arts overdragen. De arts die niet bereid is tot uitvoering moet je in elk geval de contactgegevens bezorgen van een centrum/vereniging gespecialiseerd in euthanasierecht, zoals bv. LEIF.

***Schriftelijk verzoek: Dit dient eigenhandig neergeschreven te worden (geen voorgedrukte tekst!) en bevat minimaal het volgende:**

'Ik (voornaam + naam) wil euthanasie, datum en handtekening.'

Als je heel concrete vragen hebt over je levenseinde en je kan er nergens mee terecht, of als je bijvoorbeeld geen gehoor vindt voor je vraag naar euthanasie, dan kan je contact opnemen met ULteam via tel. 078 05 01 55 (www.ulteam.be). ULteam helpt hij het uitklaren van complexe levenseindevragen. Je (huis)arts kan je ook naar ULteam doorverwijzen voor een bijkomend advies.

2. Je wilt hulp voor later (wanneer je wilsonbekwaam bent geworden)

Dit zijn je patiëntenrechten

Je kan nu al laten weten dat je later, wanneer je leven in een palliatief zorgstadium komt, wilt dat bepaalde onderzoeken of behandelingen worden stopgezet of niet meer opgestart. Zo kan je een negatieve wilsverklaring opstellen en één of meerdere vertegenwoordigers aanduiden die ervoor zorgen dat je wensen gerespecteerd worden op een moment dat je dat zelf niet meer kan uitdrukken.

Zolang jezelf nog kan aangeven wat je wilt wanneer je palliatief wordt of wanneer er jou iets ernstigs overkomt, is dit document niet belangrijk. Maar wanneer je niet meer wilsbekwaam bent (en dus zelf geen beslissingen meer kan nemen over de zorg die je krijgt door onherroepelijke verwardheid, dementie, hersenbloedingen, coma…), zal jouw vertegenwoordiger de behandelende arts inlichten over het bestaan van je negatieve wilsverklaring. De arts moét deze dan respecteren.

Dit zijn je rechten op palliatieve zorg

Je recht op palliatieve zorg blijft onveranderd. Zodra je palliatief wordt, of je nu wilsbekwaam bent of niet, kunnen jij of je familie altijd palliatieve zorg inroepen.

Dit zijn je rechten bij een euthanasieverzoek

Hier is voor velen heel wat onduidelijkheid rond, terwijl de wet wel zeer helder is. Als je later euthanasie wilt, bijvoorbeeld wanneer je dement zou geworden zijn, dan kan je dat nu niet vragen. De wet stelt duidelijk dat je enkel maar euthanasie kan krijgen wanneer je er zelf nog om kan vragen.

De wet voorziet **één uitzondering**. Je kan een voorafgaande wilsverklaring euthanasie (zie p. 9) opstellen voor het geval je de vraag naar euthanasie niet meer kan stellen omdat je in een **onomkeerbaar coma** bent. Wanneer je dit wil voorkomen maak je zo'n voorafgaande wilsverklaring inzake euthanasie op. Je kan, maar dat is niet verplicht, deze wilsverklaring ook laten registreren bij je gemeente: hiermee geef je de toestemming dat jouw gegevens mogen worden toegevoegd aan een databank waar artsen toegang toe hebben.

Wanneer je dan in een onomkeerbaar coma terecht komt, zal je vertrouwenspersoon de behandelende arts inlichten over het bestaan van je wilsverklaring. De arts kan deze ook consulteren in het wettelijk registratiesysteem indien je je wilsverklaring liet registreren. De behandelende arts moet controleren of je lijdt aan een ongeneeslijke aandoening en stelt het onomkeerbaar coma vast. Hij raadpleegt een 2de (LEIF)arts die controleert of het coma inderdaad onomkeerbaar is en of er aan alle voorwaarden van de wet voldaan is. Hij schrijft dit neer in een verslag (een 'onafhankelijk advies'). Het advies van de (LEIF)arts wordt aan de vertrouwenspersoon meegedeeld.

Ook hier zou het kunnen dat de arts om persoonlijke of morele redenen geen euthanasie kan of wil toepassen. De vertrouwenspersoon kan dan een andere arts zoeken.

Verwar de volgende begrippen niet:
Schriftelijk verzoek: de schriftelijke bevestiging van een euthanasieverzoek van iemand die nu euthanasie wil.

(Voorafgaande) wilsverklaring euthanasie: is het wettelijk bepaald formulier (p. 9) dat je invult om later, wanneer je in een onomkeerbaar coma bent, euthanasie te kunnen krijgen.

3. Je wilt andere zaken regelen voor later

In België bestaat ook de mogelijkheid om je organen te doneren, je lichaam te schenken aan de wetenschap en je uitvaart vooraf te regelen. Je kan elk van deze beslissingen officieel maken via een wilsverklaring.

4. De zorgvolmacht

Heb je al aan een zorgvolmacht gedacht? Een ongeval of een zware ziekte kan iemand al dan niet tijdelijk verhinderen om zijn vermogen te beheren. Om ervoor te zorgen dat in dergelijke situaties alles toch blijft lopen zoals je dat zou willen, kan je via een zorgvolmacht bepalen wie op dat ogenblik in jouw plaats dit soort beslissingen mag nemen. De zorgvolmacht laat toe dat je familie niet naar de rechtbank moet om uit mogelijke discussies te geraken. Een zorgvolmacht – vaak opgesteld met de hulp van een notaris – kan ook gaan over persoonlijke zaken zoals in welk woonzorgcentrum je wilt verblijven. Net zoals de negatieve wilsverklaring voor medische interventies, kan deze zorgvolmacht zorgen voor gemoedsrust voor later. Het opmaken van een zorgvolmacht is een bewuste keuze en vereist dus – net als bij een negatieve wilsverklaring – dat je wilsbekwaam bent wanneer ze wordt opgesteld. Je volmacht moet geregistreerd worden om geldig te zijn. Meer informatie vind je op www.notaris.be/erven-schenken/beheren/de-zorgvolmacht.

Tot slot

Ga tijdig na hoe je (huis)arts staat tegenover het inschakelen van palliatieve zorg, euthanasie en andere beslissingen bij het levenseinde. Bespreek je voorafgaande zorgplanning met je zorgverleners en je naasten zodat ook zij op de hoogte zijn. Dit kan hen later moeilijke beslissingen besparen.

Handig: je kan (gratis) een LEIFkaart aanvragen (zie hiernaast) waarop je kan aanduiden welke wilsverklaringen je hebt opgesteld en wie deze in bewaring houdt. Houd deze kaart bij je identiteitskaart. Zo nodig weten de zorgverstrekkers onmiddellijk met wie ze contact moeten opnemen om je wensen te kennen.

Voor verdere hulp of inlichtingen over palliatieve zorg en het levenseinde kan je steeds terecht op de **LEIFlijn**, het **Netwerk palliatieve zorg** van je regio of de **LEIFpunten**. De LEIFlijn helpt je rechtstreeks of brengt je in contact met de juiste mensen of instanties (tel: 078 15 11 55).